

Сергєєва Людмила Миколаївна,

*к.держ.упр., доц., доцент кафедри права та європейської інтеграції
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН

Після майже 25 років незалежності Україна, за іронією історичної циклічності, знову опинилася на початку державотворчого процесу. Перед суспільством знову постало питання «Якою має бути Україна?». Це питання вже стояло на порядку денному на початку 90-х років і всі були в очікуванні того, що відповідь на нього мала дати Конституція України. Схоже, що фундаментальні відповіді в Конституції редакції від 28 червня 1996 року задовольнили не всіх, тому мають місце неодноразові конституційні реформи, які безсистемно перекроюють Основний Закон. Як наслідок, він втрачає свій статус для представників вищого ешелону влади, а народ, який періодично намагається бути джерелом влади, потребує розробки нової Конституції і нового бачення майбутньої України.

Ухвалення Конституції 28 червня 1996 року стало можливе завдяки політичному компромісу [1]. Водночас і після набуття чинності вона сприймалася передовсім як документ ідеологічний або політичний, але не як правовий. При цьому протягом всього періоду винаходилися найрізноманітніші аргументи, які дискредитували Основний Закон країни. Наприклад, серед яких можна виділити такі:

процедурні (ситуативний підхід при прийнятті Конституції, поспіх, а тому низку норм цього документа можна не брати до уваги та не виконувати; має місце неузгодженість норм тощо);

політичні (неоднозначне тлумачення Основного Закону різними гілками влади; неефективна діяльність Конституційного Суду та його

використання політиками у боротьбі за владу, формування його складу за «політично-фракційним» принципом та системна дискредитація суду під час політичних криз які мали місце протягом всього періоду незалежності України, поставили під серйозну загрозу легітимність однозначного тлумачення норм Основного Закону; спостерігається тенденція до переписування Конституції під кожен політичний момент);

правові (посилання на відсутність законів, що не дають підстав для повного виконання Конституції; нехтування факту, що її норми визначені як норми прямої дії);

суспільні (апелювання до необхідності ревізії Конституції. Одну з перших таких спроб здійснили ще під час призначення та проведення референдуму 2000 року. Було зроблено спробу використання громадської думки з метою зміни конституційного ладу в країні та посилення влади Л. Кучми, В. Януковича. Гостра конституційна дискусія, яка в тих чи інших формах триває й до сьогодні, також не сприяє стабільності конституційного ладу в країні) та ін.

Тобто, цілком є очевидним, що реформа Конституції держави та витікаючи з неї інші реформи є необхідними для подальшого динамічного поступу нашої держави. Конституційна реформа, відповідно до коаліційної угоди депутатських фракцій 2014 року, має бути спрямована на досягнення європейської якості життя громадян України, подолання бідності, розбудову конкурентоспроможної економіки, сталого розвитку суспільства, встановлення сприятливих умов для ведення бізнесу, зниження безробіття та створення нових робочих місць, здобуття енергонезалежності, розвиток громадянського суспільства та гарантування свободи слова, боротьбу з корупцією та відновлення правосуддя, розвиток освіти і науки, культури та духовності [2]. Підставою для проведення реформи має стати реалізація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Доцільним при реформуванні конституційних засад публічного управління є врахування наступних чинників, зокрема:

З огляду на те, що Україною задекларовано відданість загальноєвропейським правовим ідеалам і цінностям та взято курс на євроінтеграцію, то є доцільним інсталяція в нову редакцію Основного Закону самостійної статті, яка б визначала принципи співвідношення та взаємодії національної правової системи з правом Європейського Союзу.

Проведення конституційної реформи може здійснюватись за двома основними напрямками – шляхом внесення подальших змін до Конституції України або прийняття законів, необхідних для втілення в життя базових конституційних принципів та окремих норм Основного Закону. Внесення подальших змін до Конституції потребує визначення переліку тих її положень, які об'єктивно потребують удосконалення та, як відзначалось науковцями та практиками, пошуку консенсусу між гілками влади.

Також, нова Конституція (або оновлена Конституція) має стати квінтесенцією всього накопиченого конституційного досвіду.

Більшість фахівців у галузі конституційного права вважають, що складовими конституційної реформи мають бути: парламентська, адміністративна, судова-правова, муніципальна, реформування громадянського суспільства в Україні [3].

Але наразі, слід зазначити: що стосується парламентської реформи, то правового акту, який би передбачав стратегію дій у цьому напрямку, наразі не прийнято. Адміністративна реформа розпочата ще в 1997 році, теж практично не реалізована. Щодо муніципальної реформи, то ряд вчених вважають її окремим напрямком конституційної реформи. Але у зв'язку з тим, що відсутня Концепція муніципальної реформи, яка б передбачала послідовність її здійснення, а також нормативно-правова основа – вести мову про неї, як про факт дійсності, також є дещо передчасним. Що стосується реформування громадянського суспільства, варто зазначити, що Концепції реформування в Україні також не розроблено, але на сучасному етапі його функціонування вкрай важливо хоча б забезпечити його правове регулювання, на найвищому, конституційному рівні, що буде сприяти його становленню.

Наразі процес конституційної реформи в Україні має три основних напрямки: судова реформа, децентралізація і поділ влади. Перші два з них знаходяться на порядку денному українських політиків та зовнішніх гравців, продовжуючи отримувати стимули, фінансову підтримку, а також юридичні консультації для підтримання темпу розробки і прийняття відповідних законів, конституційних змін та підготовки до їх реалізації. Україна досягла певного прогресу в проведенні судової реформи, прийнявши низку правових актів і організаційних заходів.

Не можна не врахувати думку відомого правника, директора Інституту держави і права ім. В. Корецького НАН України, професора Шемшученка Ю. С., який вважає що найголовнішою проблемою в Україні є відсутність загальної методології розроблення Конституції України [4].

Тож очевидно, що зміни до Конституції України необхідно вносити, однак без ризику втрати якості запропонованих змін. Чи вдасться створити збалансовану систему влади в Україні, яка б забезпечувала ефективність публічного управління, якнайповніше дотримання прав і свобод громадян і відповідадала найкращим традиціям світового конституціоналізму, покаже час.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>.
3. Тацій В. Актуальні питання питання конституційної реформи та державного розвитку на сучасному етапі / В. Тацій // Право України – 2014. – № 7. – С. 10-18.
4. Тарасенко Н. На шляху до нової Конституції. Конституційна Комісія розпочала роботу / Н. Тарасенко// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view.